

Trgovski Tovariš

Leto XXVII /// 1930 /// Številka 2

Josip Gogala:

Naša denarna organizacija

Predavanje g. direktorja trgovske šole na družabnem večeru trgovskega društva «Merkur» dne 5. februarja 1930.

Smatram neobhodno potrebnim, da stopi praktična, živa trgovina v najožji stik s teoretično, strokovno šolo. Prepričan sem namreč, da more biti strokovna šola le tedaj dobra, če hodi ramo ob ramo z živo trgovino, če praktični trgovci povedo, kaj zahtevajo od trgovskega naraščaja, ki odhaja iz strokovne šole, če trgovci poedinci in njih organizacije dajejo svoje nasvete glede izobrazbe in vzgoje trgovskega naraščaja. Gotovo je, da bo vsaka šola svoj pouk, svojo vzgojo vedno rada usmerila tako, kakor je za praktično trgovino neobhodno potrebno. Vsled tega vas vse praktične trgovce prosim, da stvorimo skupno vrsto, da se medsebojno podpiramo, ker je naša skupna želja prospah in procvit trgovine. Dasi ta stvar ne spada k predmetu današnjega večera, sem vendar mišljenja, da ne smem prezreti te ugodne prilike, da naglasim nujno potrebo skupnega dela, ki bo mogoče le, ako svoje medsebojne stike čim bolj poživimo.

Zdaj prehajam k tēmi današnjega predavanja: Naše denarne organizacije. Govoriti hočem o organizaciji tiste stvari, ki prevladuje ves svet, govoriti hočem o tistem predmetu, čigar imenovanje se glasi v ustih različnih ljudi tako raznoliko. Denar je tista stvar, katere ime izgovarja majhen človek in velik podjetnik, lajik in finančnik, toda vsak z drugačnim občutkom in željami. Denar je tista stvar, katera je večkrat vzrok, da zaplapolajo bojne poljane, da zagrme topovi in da vstanejo narodi drug proti drugemu v strašnem bojnem metežu.

Kaj je denar? Nacijonalni ekonom odgovarja: Denar je splošno, pravno veljavno menjalno in plačilno sredstvo ter splošno merilo vrednosti. Dokler govorimo o naturalnem gospodarstvu, ko si je vsakdo izdelal in pridobil sam, kar je potreboval zase in za svojce, tako dolgo ne poznamo pojma denarja. Ko pa zaznamujemo v gospodarstvu delitev dela, se pojavi menja in sredstvo za menjavo, t. j. denar. Glede organizacije denarja ni treba gledati v naši zgodovini daleč nazaj in moramo ugotoviti, da je denarna organizacija pri nas zelo novega datuma in da ni še daleč čas, ko je vsa naša denarna organizacija obstojala v tem, da so ljudje hranili svoj denar v nogavicah in skrinjah.

Neposreden povod za postanek denarnih organizacij v naši domovini so dale slabe kreditne razmere, ki so se pojavile kot posledica zemljiške odveze, v zvezi s prehodom iz prejšnjega naturalnega gospodarstva v denarno in kreditno gospodarstvo. Naš kmetovalec je bil slabo pripravljen za potrebe novega časa in zato se je prepogostokrat zgodilo, da je zašel v pesti raznih oderuhov, ki so mu dajali kredit bodisi v denarju ali v blagu proti silno visokim obrestim. Posledice teh razmer so vsem znane. Kmetiška posestva so prihajala na boben, pričelo se je razkosovanje gruntov in beg kmetovalcev v Ameriko. Tako težke razmere so vladale pri nas in nič bolje ni bilo drugje. V Nemčiji sta vstala v sredi 19. stoletja dva človeka, ki sta skušala odpomoči naslikanim razmeram. Eden je bil sodnik Schulze iz saksonskega mesta Delitsch, drugi pa je bil upravni uradnik Reifeisen iz Hamma. Prvi je posvetil svojo posebno pozornost malim meščanom, trgovcem in obrtnikom, drugi pa je skrbel zlasti za izboljšanje položaja kmetškega ljudstva. Oba sta pričela ustanavljati zadruge, ki naj bi gospodarsko popolnoma od oderuhov odvisne ljudi rešile neznosnega položaja. Schultze, ki se radi razlikovanja od drugih mož istega imena, vedno imenuje z dostavkom Delitsch, je osnoval prvo posojilnico l. 1850, Reifeisen pa l. 1846. Te posojilnice so bile osnovane kot društva, ker takrat še nismo imeli združnega zakona. Osnovna načela Schulze-jevih zadrug so bila:

1. tisti, katerim naj zadruga skrbi za njihovo gospodarstvo, morajo biti člani zadruge;

2. za združno podjetje potrebno glavnico tvorijo deleži članov, ki morajo biti visoki in se obrestujejo;

3. del čistega dobička se mora odkazati rezervnemu fondu, ki služi za kritje morebitnih poznejših izgub;

4. delokrog naj bo obsežen;

5. zveza naj bo omejena.

Načela Reifeisen-ovih zadrug so pa naslednja:

1. majhen okoliš;

2. nizki deleži, ki se ne obrestujejo;

3. čisti dobiček gre ves v rezervni fond;

4. brezplačna uprava;

5. neomejena zaveza.

Po svojih načelih sta obe navedeni obliki zadrug precej različni:

1. radi zaveze: Ker neomejeno jamstvo n. pr. za obrtnika ni toliko pomenilo, dočim je bilo neomejeno jamstvo za kmeta velike važnosti, ker on ni mogel skriti svojega posestva.

2. radi delokroga: Ker je Reifeisen hotel v naprej preprečiti možnost, da bi se kmetje nepotrebno zadolževali.

3. radi višine deležev: Ker je Schulze-Delitsch moral zahtevati radi večjega jamstva visoke deleže, dočim je bil Reifeisen prvotno mišljenja, da deleži sploh niso potrebni, ker jamči vsak kmetovalec s svojo zemljo, pozneje pa je vendar upeljal prav nizke deleže. Vzгляд nemških nacionalnih ekonomov so pričeli posnemati tudi pri nas, prvi med njimi dr. Josip Vošnjak, ki je hotel že leta 1869 osnovati posojilnico v Mariboru in šmarju pri Jelšah, toda vlada takrat ni hotela potrditi pravil, ker je hotela preprečiti ustanovo

narodnega denarnega zavoda. L. 1872 sta bili ustanovljeni prvi dve zadrugi v Ljutomeru na štajerskem in v Sv. Jakobu v Rožu na Koroškem, ki sta bili ustanovljeni kot društvi, ker takrat zadružnega zakona še nismo imeli. V naslednjem letu 1873 smo dobili zadružni zakon, s čimer je bila dana podlaga za pravno ureditev zadrug. V Ljubljani je bila ustanovljena prva zadruga l. 1874 pod imenom: Obrtno pomožno društvo, katerega pa danes ni več. Za nadaljnji razvoj našega zadružništva si je pridobil največ zaslug inž. Mihael Vošnjak, ki je ustanovil posojilnico v Celju l. 1881. Temu početku je sledilo živahno ustanavljanje posojilnic in hranilnic v obliki zadrug, ki so se najpreje združile v zvezo slovenskih posojilnic v Celju. Po l. 1905 je prešlo vodstvo zadružnega gibanja iz Celja v Ljubljano, kjer je postala centrala posojilnic Zadružna Zveza in kjer je bil duša zadružnega dela dr. Krek. Na štajerskem se je osnovala Zadružna Zveza v Celju, ki je prenesla v zadnjem času svoj sedež v Žalec. L. 1907 je bila registrirana Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani. Tako moremo zaznamovati pri nas kreditne zadruge kot prvo vrsto denarnih organizacij, ki so včlanjene pri treh Zvezah: Zadružna Zveza v Ljubljani ima 317 članic kreditnih zadrug, Zadružna Zveza v Celju ima 161 članic kreditnih zadrug in Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani ima 67 članic kreditnih zadrug. Pri članicah Zadružne Zveze v Ljubljani je organiziranega denarja približno 900 milijonov dinarjev, pri članicah Zadružne Zveze v Celju približno 250 milijonov dinarjev in pri članicah Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani približno 350 milijonov dinarjev, ali skupno pri vseh treh Zvezah okroglo 1 milijardo 500 milijonov dinarjev.

Na Hrvatskem je zadružništvo slabo upeljeno in se bo morda ta organizacija znatno izboljšala, ko bodo izšli iz nanovo ustanovljene zadružne šole v Zagrebu novi, idealni zadružni delavci. Boljše je z organizacijo kreditnih zadrug v Dalmaciji, kjer so se ustanovile po sistemu, kakor je upeljan pri nas. Dalmatinske zadruge so centralizirane v zadružnem savezu v Splitu, ki ima po zadnji znani statistiki 150 članic.

V Srbiji je število zadrug zelo veliko. Glavni savez zemljoradniških zadruga v Beogradu šteje okrog 2000 članic, od katerih pa je $\frac{1}{4}$ samo na papirju. Delovanje srbskih kreditnih zadrug ni veliko, ker nimajo vse skupaj toliko vlog, kakor jih ima n. pr.: pri nas Kmetška posojilnica za okolico v Ljubljani ali pa Ljudska posojilnica v Ljubljani, ki imata vsaka okrog 160 milijonov vlog. V Srbiji delajo več kakor zadruge posamezni člani zadružnih uprav, ki posojujejo svoj denar na visoke obresti proti zastavitvi pridelka prihodnjega leta. Seljak, ki je posojilo dobil, mora dati ob prihodnji žetvi svoj pridelek v nakup svojemu upniku, ki doseže zelo nizko ceno, tako da je seljak prizadet od dveh strani: 1. plačati mora visoke obresti, 2. svoj pridelek mora poceni prodati.

Zadruge posebno blagodejno vplivajo, ker drže debetno mero, t. j. obrestno mero od posojil, nizko ter s tem prisilijo druge denarne organizacije, da ne gredo z obrestno mero od kreditov previsoko. Zadruge to lahko store, ker ne izplačujejo nobene dividende od deležev, ker je njihova uprava brezplačna in ker ne plačujejo nobe-

nega davka z izjemo rentnega davka, ki znaša 3% od izplačanih in kapitaliziranih obresti. Pri tej priliki bi omenil, da po mojem nazoru ni prav, da posojilnice plačujejo rentni davek iz svojih sredstev, ker se s tem umetno dviga obrestna mera vlog, kar pa je napačno. Tendenca vseh denarnih organizacij mora biti danes, da se obrestna mera kreditov zniža, ker visoke obrestne mere ne zmore več niti trgovec niti industrijalec.

Druga oblika denarnih organizacij so regulativne hranilnice. Prva hranilnica je začela poslovati l. 1820 v Ljubljani pod imenom Ilirska hranilnica, ki se imenuje danes Kranjska hranilnica. L. 1862 so bile ustanovljene hranilnice v Mariboru, Ptuju in Radgoni. Od tega leta dalje je ustanavljanje regulativnih hranilnic zelo napredovalo, tako da štejemo danes 28 regulativnih hranilnic, med katerimi sta 2 banovinski, t. j. Kranjska hranilnica v Ljubljani in Banovinska hranilnica v Mariboru. Najmočnejša izmed vseh regulativnih hranilnic je Mestna hranilnica v Ljubljani, ki je bila ustanovljena l. 1889. Regulativne hranilnice so osnovane po določilih hranilničnega regulativa iz l. 1844 in poslujejo po vzornih pravilih, ki so dobila zakonito moč l. 1892.

Namen regulativnih hranilnic je:

1. da navajajo ljudstvo k varčnosti in delavnosti,
2. da nudijo onim, ki potrebujejo posojila in kredita, posojilo po zelo nizkih obrestih,

3. da ustanavljajo in podpirajo s čistim dobičkom obče koristne, dobrotvorne, socialne, gospodarske in kulturne naprave. Pri vseh 28 regulativnih hranilnicah znašajo vloge koncem l. 1929 brez računanja obresti 963 milijonov dinarjev, s kapitaliziranimi obrestmi skupaj pa nad 1 milijardo dinarjev. Kot najmočnejšo moram posebej omeniti Mestno hranilnico v Ljubljani, ki ima koncem l. 1929 s kapitaliziranimi obrestmi vred 402 milijona dinarjev vlog. Kot najmočnejša za njo je Mestna hranilnica v Mariboru, ki ima okroglo 110 milijonov dinarjev vlog, in na tretjem mestu je Kranjska hranilnica v Ljubljani, ki ima okrog 100 milijonov dinarjev vlog.

Kar sem omenil radi plačevanja rentnega davka po posojilnicah, moram isto omeniti tudi pri regulativnih hranilnicah, da namreč one same plačujejo rentni davek iz svojih sredstev in tako zvišujejo obrestno mero hranilnih vlog, kar gotovo ne more dobro vplivati na tendenco po znižanju obrestne mere od kreditov.

V vrsti denarnih organizacij je treba posebej omeniti Poštno hranilnico, pri kateri moramo razlikovati:

1. čekovni promet,
2. virmanski promet,
3. hranilniški promet.

Koncem poslovnega leta 1929 je imela Poštna hranilnica skupno s svojimi podružnicami v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu in Skoplju otvorjenih 17.793 čekovnih računov, na katerih je bilo 913,503.759 dinarjev naloženih. Promet Poštne hranilnice v l. 1929 je znašal 59.732.629.022 dinarjev, hranilnih knjižic je imela Poštna hranilnica izdanih 59.362 z imovino 106,625.242 dinarjev.

Med denarne organizacije moramo šteti tudi vrednostne papirje, obligacije in delnice. Promet v vrednostnih papirjih je v zad-

njih 5 letih minimalen. Dobre delnice so v trdnih rokah in vsled tega ne pridejo na trg, po slabih pa ni povpraševanja. Za obligacije je zanimanje zelo majhno. Največ prometa se napravi v 2½% ratni šteti. V zadnjem času je prišlo na trg Blairovo posojilo, nominale 1000 dolarjev, ki pa gotovo ne bo močno dvignilo prometa na efektivnih borzah, ker je direktni nakup cenejši, kakor pa nakup potom borze.

Kot zadnje med denarnimi organizacijami navajam banke. Banke so gospodarska podjetja, organizirana največ kot delniške družbe, ki vrše blagajniške in kreditne posle za svoje klijente. Podrobno se ne bom spuščal v obravnavanje posameznih poslov, ki jih vrše banke, navesti jih hočem le po skupinah: aktivni, pasivni, indiferentni, emisijski, komisijski, menični, akreditivni, valutni, devizni in efektni posli. Bankarstvo je pri nas razmeroma dobro razvito. V Beogradu je po zadnji statistiki, ki sem jo imel na razpolago, 69 bank, vendar pa nima nobena velike glavnice. Celokupna glavnica beograjskih bank je znašala po zadnji statistiki 521 milijonov dinarjev, rezerve so znašale 142 milijonov. Vloge vseh beograjskih bank so znašale po zadnji znani statistiki okrog 800 milijonov dinarjev. V Srbiji in Črni gori brez Beograda je okrog 250 denarnih zavodov, ki pa so večinoma vse majhne ustanove lokalnega pomena. V Vojvodini je okrog 120 denarnih zavodov. Največja je Opšta privredna banka v Subotici, ki ima 13 milijonov glavnice in okrog 250 milijonov vlog. Zagreb je naš finančni center. Število bank ni veliko, toda med njimi so prvovrstne velike banke, med katerimi zavzema prvo mesto I. hrvatska štedionica, ki ima nad 1½ milijarde dinarjev. V Bosni in Hercegovini je okrog 60 bank, med katerimi sta najvažnejši Zemaljska banka in Srbska centralna privredna banka v Sarajevu. V Dravski banovini sta najvažnejša domača zavoda: Ljubljanska kreditna banka in Zadružna gospodarska banka v Ljubljani, od katerih ima vsaka približno 500 milijonov tujih sredstev. Od bank izven Ljubljane je najvažnejša Celjska posojilnica d. d. v Celju. Glavni centri kapitala so v Zagrebu, Beogradu, Ljubljani in Sarajevu, med katerimi pa je Zagreb največji, ker imajo njegovi zavodi več kot dvakrat toliko vlog kot vsi zavodi v Beogradu, Ljubljani in Sarajevu skupaj.

Delniška glavnica vseh bank v Jugoslaviji je znašala po statistiki koncem leta 1927 1977 milijonov dinarjev. Celokupna tuja denarna sredstva so se cenila na okroglo 10 milijard dinarjev. Te številke se zde ogromne, vendar pa so v resnici malenkostne, če jih primerjamo z onimi v inozemstvu. V Angliji, kjer je izvršena največja koncentracija kapitala, je število bank le prav majhno, okrog 17. Te banke so imele koncem leta 1927 9381 podružnic. Njihov skupni kapital je znašal 38 milijard, vloge pa so znašale 522 milijard. Če pogledamo eno izmed teh bank: Midlandbank, vidimo, da ima 7¼ milijarde glavnice in 110 milijard vlog. Radi primerjave lahko trdimo, da ima vsaka izmed angleških velebank trikrat več lastnih sredstev, kakor pa vse naše banke, in da ima ena sama desetkrat toliko vlog, kakor vsi naši zavodi.

Te številke nam kažejo, da smo na polju bankarstva še malo razviti in da je zelo potrebna vsestranska pomoč za ugodni razvoj

našega denarstva. Močni bančni zavodi, ki uživajo v tujini, v inozemstvu, kredit, so predpogoj za napredek celokupnega gospodarstva. Seveda je nemogoče primerjati našo agrarno državo z drugimi agrarno, komercijelno in industrijsko dobro razvitimi državami, toda tudi pri nas se kažejo v zadnjem času znaki močnejše združitve kapitala. V zvezi s predstoječo zakonito stabilizacijo dinarja je pričakovati večjega dotoka inozemskega kapitala, ki nam je zelo potreben, ker zavedati se moramo, da je kapital internacionalen, ki ne pozna nobenih državnih mej.

Drago Potočnik

Gospodarstvo in tisk

Moderni tisk je otrok sedanje hitro živeče dobe, dobe visoko razvitega gospodarstva, ki pošilja svoje niti po vsem svetu v najoddaljenejša mesta kontinentov.

Prvi početki tiska sicer datirajo iz dobe, ki je neposredno sledila izumu tiskarske umetnosti, in imamo že v 18. stoletju zaznamovati prav razveseljiv razvoj, toda šele 19. in 20. stoletje sta prinesla današnji tisk. Šele telegraf in telefon in v najnovejšem času radio na eni strani, na drugi strani ves razvoj prometa, so omogočili današnji razmah tiska. Kakor je šel razvoj gospodarstva za silnim napredkom moderne tehnike, tako je sledil tisk vsaki tehnični novosti: ni samo o njej poročal, jo populariziral, temveč si je tudi predvsem osvojil njene pridobitve ter dal podžiga za nove napredke.

Danes si modernega političnega življenja ne moremo misliti brez tiska, ravno tako tudi ne modernega gospodarstva, kakor se morajo sploh vse panoge človeškega udejstvovanja v prvi vrsti za svojo publiciteto posluževati tiska. Imamo sicer tudi druga sredstva publicitete, kakor govore, predavanja, radio itd., toda do danes niti eden ni mogel izpodriniti tiska z njegovega prevladujočega položaja, na katerem bo tudi v doglednem času ostal, saj se močno trudi, da si obdrži svojo pozicijo, izkoriščajoč vsa sredstva moderne prometne tehnike. Pač pa se lahko zgodi v bodočnosti, da mu bo veliko škodoval radio, čegar tehnična izpopolnitev še ni zaključena. Tako bo negovanec tiska, — saj se ima radio ne toliko za svoj tehnični napredek, kakor za svojo popularizacijo zahvaliti predvsem tisku, — največ škodoval svojemu varuhu, ki ga je pravzaprav dovedel do sedanje višine. Toda zaenkrat si tisk z dovolj velikim uspehom prizadeva, da obdrži svoj dominantni položaj. Prav posebno tesne pa so zveze med gospodarstvom in tiskom. Danes nimamo dnevnika, ki se ne bi v večji ali manjši meri pečal z gospodarskimi vprašanji. Imamo cele dnevnike, ki se pečajo skoro le z gospodarskimi problemi. Na drugi strani pa imamo cele vrste tednikov, mesečnikov in drugih periodično izhajajočih tiskovin, ki obravnavajo izključno gospodarska vprašanja. Pri takih revijah je specializacija lažja, ker imajo dovolj časa na razpolago in je lahko njih gradivo izključno znanstvenega značaja. Pa tudi se revije hranijo, celotne letnike dnevnikov hranijo pa le knjižnice listov samih in nekatere biblioteke.

K temu je še omeniti, da so listi tudi gospodarska podjetja, kajti vedno bolj izginja tip listov, ki zastopajo ideje, množe se pa listi, katerim je cilj poslovni uspeh in stremijo zato, da si pridobijo čim več čitateljev, čeprav na škodo resnosti. List, ki zastopa predvsem ideje, se ima stalno boriti z večjimi ali manjšimi finančnimi težkočami, pa tudi ne more slediti listom, ki iščejo samo senzacije, na njih opolzko in nevarno pot, ki marsikdaj vodi v nasprotno smer, od resnice proč. Zato mora imeti dobro finančno oporo v gotovi skupini (politični, socialni ali gospodarski), ki krije eventuelne deficite. Najlažje pa se idejni tisk bori proti konkurenci tako, da se pač poda kolikor mogoče na isto polje kot konkurenca, seveda pa naj ne prinaša tudi on krvavih in drugih umazanih senzacij, nego naj tako izpopolni svojo poročevalsko službo, da je kos konkurenci, da je zanimiv in aktualen. Danes lahko delimo ves dnevni tisk v dve vrsti, kateri je nemški časnikar dr. Dovifat označil kot «Gesinnungspresse» in «Nachrichtenpresse». Torej idejni in poročevalski tisk. Marsikdaj je meja premalo ostro zarisana in čitatelj zlasti pri drugi skupini ne ve, da ima opraviti s prikritim strankarskim tiskom, če ne s strankarskim, pa vsaj s takim, ki sem pa tja z najrazličnejšimi vplivi skuša čitatelja zavesti, da bi simpatiziral z izvestno politiko.

Najslabše vrste je gotovo buljvarni ali senzacijski tisk, ki se hvala Bogu pri nas ni mogel udomačiti, dasi smo videli prav resne poskuse, da jih tako imenujemo, na tem polju v naših večjih mestih Zagrebu in Beogradu. Pa tudi naša zakonodaja in sploh javno življenje ni nič kaj prijazno tem pojavom in jih skuša že v kali zatreti. Najgrša stran te žurnalistike je, da hoče vsako, še tako privatno zadevo obravnavati javno, pa čeprav to ni z moralnega stališča niti najmanj dopustno, pač pa vredno najostrejše obsodbe in družabnega bojkota.

Ni moj namen toliko obravnavati celotno vprašanje tiska, ki je zelo obsežno in imamo pri velikih narodih že ogromno tozadevno literaturo, pač pa se hočem predvsem baviti s poročanjem tiska o gospodarskih vprašanjih, zlasti z dnevnim časopisjem, ki je danes gotovo najjačji predstavnik tiska, predvsem v kolikor se peča z gospodarskimi vprašanji. Mimogrede omenjam, da imamo tudi že na tem specialnem polju veliko literature, ki se peča izključno z gospodarsko rubriko dnevnega časopisja.

Dnevno časopisje obravnava gospodarska vprašanja večinoma po interesu svojih čitateljev stalno ali pa samo od časa do časa. Pred vojno n. pr. slovenski listi niso imeli stalne gospodarske rubrike, omejevali so se na poročanje o kakih važnejših dogodkih (seveda po njih subjektivnem mnenju) in prinašali so tudi nekaj borznih tečajev (efekti in žito). Še danes opažamo drugod pri velikih listih, da se omejujejo predvsem na borzna poročila in na poročanje o nekaterih najvažnejših gospodarskih dogodkih.

Kako velika je razlika med obsegom lista sedaj in pred vojno! Par strani, včasih vse ozko tiskano brez očitnih naslovov, je naraslo danes po obsegu tako, da je sedanjim hitro živečim ljudem, ki se jim mudi, pa morajo vseeno zasledovati liste, skoro onemogočeno prečitati vse. Da, včasih so ljudje imeli prilike in časa dovolj, da so tudi z zanimanjem prečitali ves list od uvodnika do zadnjega inserata, a

dandanes je to povsem nemogoče. Sicer skušajo listi z velikimi naslovi, s pregledno razvrstitvijo in z raznimi drugimi sredstvi (n. pr. najvažnejši dogodki so podani v par stavkih na vidnem mestu) svojim čitateljem odvzeti mnogo truda, ki bi ga drugače pri starem načinu prirejanja imeli, toda vse to ne zadostuje. Človek se mora pač omejiti na čitanje tistih rubrik, ki ga interesirajo ali ki jih mora čitati.

Že nekaj časa opazujemo, da se posveča velika pozornost gospodarskim vprašanjem, ki postajajo odločilna tudi že za politično življenje. Obravnavanje gospodarskih vprašanj pa se more vršiti po najrazličnejših vidikih. Kakor nekdanj se še marsikje listi omejujejo na borzna poročila, prinašajo tečaje in večinoma tudi kratke komentarje h gibanjem posameznih tečajev, sem pa tja tudi kake gospodarske vesti, zlasti one, ki imajo političen pomen ali so sploh v zvezi s politiko. To se pa dogaja večinoma le v deželah, kjer je strokovni gospodarski tisk, zlasti dnevni, zelo razvit, in ima na stotisoče interesentov, ki ga iz poslovnih razlogov skoro morajo čitati. To velja zlasti za francoski tisk, kjer lahko izhajajo veliki gospodarski dnevnik, kjer je promet na borzi tako obsežen, da samo tečaji zavzemajo po več strani, pa pravijo, da poročilo še ni popolno. Tako prinaša pariška «L'Information» vsak dan preko pet strani samih tečajev pariške borze, kje pa so še London, Newyork in ostala tržišča, s katerimi ima Francija kot svetovno kapitalno tržišče prav ozke zveze, ki nujno zahtevajo od francoskih kapitalistov, da so poučeni tudi o gospodarskih razmerah v drugih državah, kjer imajo tako v državnih kakor tudi drugih papirjih naložene ogromne vsote. Drugi tip, ki prevladuje tudi pri nas v Sloveniji, pa so dnevnik, sicer v prvi vrsti politični, a glasila, ki imajo stalno narodnogospodarsko rubriko, včasih obsežnejšo včasih manjšo, ravnaoč se pač po tvarini, ki se mora obravnavati. Ta tip je predvsem nemški in ameriško-angleški tisk, čeprav tudi tam izhajajo specialni gospodarski dnevnik. Ta drugi tip se odlikuje v tem, da daje večinoma skrbno izbran material. Ta material je prikrojen potrebam čitateljstva. Borzni tečaji sicer morajo biti kolikor mogoče popolni, toda glede drugih poročil je dopuščeno mnogo svobode. Zelo razvita in razprostranjena je poročevalska služba z blagovnih tržišč, v prvi vrsti onih domačih, ki so najvažnejša za krog čitateljev. Nadalje poroča list v kratkih noticah o najvažnejših gospodarskih vesteh in zavzema v uvodnikih stališče do najrazličnejših gospodarskih vprašanj in večkrat se celo dogodi, da obravnavajo uvodniki na prvem mestu lista gospodarsko vprašanje. Prav posebno stališče zavzemajo med dnevnik tisti, ki zastopajo stališče izvestne stranke, katera pa mora biti predvsem gospodarsko ali socialno-politično popolnoma točno orientirana. Tu seveda je smer že odrejena in se obravnavajo vsa gospodarska vprašanja pod izvestnimi vidiki. Tu se ponavadi izkristalizira mnenje velike socialne ali politične skupine, mnenje, ki ima marsikdaj odločilen pomen za politično, gospodarsko in socialno politiko dežele. Zato je seveda nujno treba, da se čitajo listi z odrejeno socialno tendenco, kajti ugotoviti moramo, da je danes ogromna večina dnevnikov orientirana v smislu one gospodarske politike, ki se pač uveljavlja na krmilih držav, in tako ne more priti do diametralnih

naziranje o osnovnih narodnogospodarskih načelih. Za vsakega gospodarja je važno, da pozna tudi mnenje teh listov, ki prinašajo marsikdaj tudi dober material, seveda obdelan popolnoma z drugačnega vidika kakor listi, ki zastopajo meščanske interese.

Gospodarska poročila zavzemajo stalno veliko prostora v dnevnikih. Ni pa še daleč čas, ko za gospodarstvo ni bilo prostora, toda vojna je pokazala, kako važno je gospodarstvo, saj se je radi gospodarskih vprašanj začela in nehala. Po vojni je pomanjkanje blaga povzročilo, da se je začelo veliko zanimanje za ta vprašanja, še bolj pa so čitali ljudje gospodarske vesti v letih inflacije, ko so se morali zanimati dnevno za tečaje deviz in valut, ko so morali dnevno zasledovati gibanje blagovnih tržišč. Od tedaj datira tudi pri nas večje zanimanje za gospodarstvo in tudi naše narodno gospodarske rubrike se pojavljajo pogostejše, dokler ne postanejo stalni sestavni del listov. Danes ima slovenski dnevni tisk dobro razvito gospodarsko poročevalsko službo. Hrvatje imajo svoj gospodarski dnevnik, vseeno pa imajo tudi dnevnik dobre gospodarske rubrike. Slabše je v Beogradu, kjer imamo tudi gospodarski dnevnik, v ostalih dnevnikih pa se tretirajo gospodarska vprašanja le sporadično, ne pa sistematično. Opažati je preokret na bolje, ker se javlja vedno večja potreba. Tako je eden največjih listov uvedel vsako soboto gospodarsko stran, ki pa je potrebna še znatne izpopolnitve. Poleg tega omenjamo, da znani beograjski gospodarski dnevnik (Trgovinski glasnik) obravnava tudi politična in druga vprašanja v veliki meri, kar ne velja za zagrebški gospodarski dnevnik (Jugoslovenski Lloyd).

Glavno je pri gospodarskem delu dnevnega časopisja, da ima dobro organizirano gospodarsko poročanje. Poročila so hrbtenica lista. Ta poročila morajo predvsem obsegati vse važne borzne tečaje tuzemstva in inozemstva. Ta poročila so za interese, ki imajo z borzami vsak dan posla, najtežja in sicer radi tega, ker so najbolj komprimirana. Če bi hoteli navajati popolne tečajnice samo naših borz, bi morali imeti za to vsak dan celo stran, saj samo imena podjetij, ki notirajo na borzi, zavzemajo dosti prostora in so zato skrajšana. Za devize in valute je pri nas, odkar imamo stabilno valuto in odkar tudi večina deviz izkazuje le neznatne izpremembe, vedno manj zanimanja. Tudi tečaji vrednostnih papirjev z izjemo državnih, ne zanimajo toliko širšega kroga interesentov, saj naložba v vrednostne papirje ne igra velike vloge. Naši ljudje svoj denar rajši nalagajo v hranilnice. (Tu se vidi, da pri nas kapitalistično gospodarstvo ni tako razvito, kakor v zapadni Evropi in v Ameriki). Deloma je to tudi prav, da pri nas špekulativni duh ni tako močan kakor drugod. Zanimanje za blagovne borze se omejuje na dotično stroko, pa tudi dosti ne sega čez domače meje razen včasih pri žitu, saj je naša veletrgovina vštevši lesno (čeprav gre naš les daleč po svetu) malo svetska. Drugo važno plat, ki je zelo sorodna in bližnja borzam, tvorijo poročila z blagovnih tržišč. To je vse premalo gojen del časopisne poročevalske službe, kar pa je v veliki meri razumljivo, že zaradi tega, ker tudi sama naša velika in mala trgovina ni ponavadi dovolj informirana o tržiščih. Točneje povedano, ne pozna dovolj vseh faktorjev, ki vplivajo na tržne cene in nima tistega pregleda čez celo stroko radi premajhne narodno gospodarske izobrazbe.

Da pri tako ogromnem polju, kot so blagovna tržišča, sam urednik ne more stalno zasledovati vseh gibanj, je razumljivo, kakor tudi ne more dobiti dovolj zanesljivih sotrudnikov pri naših razmerah.

Informacije manjše važnosti se nahajajo v noticah; tu je zbran najrazličnejši material. Pazno se zasleduje življenje vsakega večjega podjetja. Ko se ustanovi, že se objavi njegov vpis v trgovinski register, oz. v zadružni register in ko zaide v težkoče, že poroča o njih tisk in ko izginja, že listi prinašajo poročilo o njegovem konkurzu, seveda če je podjetje večje, pridejo še potankosti, kolikor jih je pač pri naših razmerah mogoče zvedeti. Zlasti pazno pa je treba poročati o življenju podjetij. Ni na primer bilance večjega podjetja, o kateri se ne bi poročalo ob priliki občnih zborov, saj se iz teh bilanc in poslovnih poročil more dobiti prav lep vpogled, ne le v konjunkturo dotične stroke, nego tudi v vse naše gospodarsko življenje, saj se v bilancah bank ne odraža samo položaj dotičnega zavoda, nego tudi razmere na denarnem trgu. Zato je poročanje o teh bilancah in navedba podatkov iz poslovnih poročil izredne važnosti.

Pri vsej tej organizaciji poročevalske službe pa nikakor ne sme odpasti kritika, ki dobiva izraza v daljših člankih. Noben list ne sme poročati le o najvažnejših pojavih v našem gospodarstvu, ampak jih mora tudi kritično osvetliti, grajati tam, kjer je treba, in pohvaliti, kjer se izkaže potreba. Ta kritika je odvisna od stališča, ki ga list zavzema že večinoma v naprej in je v ozki zvezi s programom lista, ki pa je zopet zvezan s tendencami ljudi, ki imajo list v rokah, so njegovi lastniki, uredniki ali odločilno vplivajo na smer lista. Marsikdaj je odrejeno stališče popolnoma že v naprej, kar pa ni obsodbe vredno, saj se da o osnovnih narodno gospodarskih načelih vedno zavzeti več stališč, katerih vsako ima nekaj za se. Članki izražajo načela gospodarske politike, o katerih pač uredništvo lista ali pa njegovi sotrudniki smatrajo, da so pravilna. Vsekakor pa je želeti, da se vsak sestavek, vsaka vest pa tudi borzno poročilo in kurz čitajo z dovolj razumevanja, kajti samo tisti, ki kritično čita, ima nekaj od lista. Zamisliti se je treba, da igra, ne toliko pri poročanju, ki je skoro popolnoma točno, skoro fotografično dobro, kakor pri pojavljanju teh dejstev, o katerih se poroča, toliko momentov svojo vlogo, da je težko presoditi cilj ali razlog kakega dogodka. Ugotoviti moramo, da se vsak urednik trudi, da bi kolikor mogoče izločil vse te vplive, odnosno, da bi jih naštel v lažje razumevanje, kar pa seveda ne izpremeni dejstva, da so se stvari dogodile tako in tako.

Končno naj mi bo dovoljena, pravzaprav pro domo kot prizadetemu uredniku, še pripomba: marsikdaj kaže, da je naših ljudi strah pred javnostjo. Če ga zaprosiš za to ali ono, odkloni odgovor in to motivira s poslovno tajnostjo, če pa odgovori, se odgovor ne da porabiti za list. To je popolnoma nepravilno stališče. Pri velikih svetskih tvrdkah se je pojem poslovne tajnosti zelo skrčil; nikakor pa ni poslovna tajnost to, kar se mora n. pr. predložiti oblastem, zato je čudno, da se pri nas celo na primer nekatere delniške družbe branijo objavljati svoje bilance, čeprav so zavezane javnemu polaganju računov. Ta ozkosrčna bojzljivost nekaterih naših gospodarskih podjetij gotovo ni umestna in je vsakdo lahko uverjen, da mu

javnost ne bo škodovala, pač pa še koristila. Če se boji javnosti, daje le povod najrazličnejšim govoricam, ki ponavadi niso ugodne, pa marsikdaj tudi neresnične in neupravičene. Zato si ne želi samo časnikar več javnosti v svojem interesu, da bi imel čimveč materiala za pisanje, ampak je to v interesu samih podjetij in gospodarjev. Klic po več javnosti tudi ni samo zahteva časnikarjev, ampak tudi drugih faktorjev. Da vzamemo samo en primer. Nekateri delniške družbe so postale tako obsežne, da potankosti njih poslovanja ne pozna več delničar, pa tudi ne upravni svetnik, marsikdaj tudi ne sam predsednik upravnega sveta, nego pozna njeno poslovanje do podrobnosti navadno le glavni ravnatelj. Ta mora biti oseba zaupanja. Toda tudi pri najboljši volji ne moremo priznati, da bi bilo samo to zaupanje za delničarje, upnike podjetja in sploh za vse, ki pridejo v poslovni stik s podjetjem, koristno. To ne sme biti edina sigurnost zanje. Treba je, da se najdejo sredstva za uspešnejšo kontrolo, da ne pride do polomov, ki so tako pogubni za vse gospodarstvo.

Bernard Shaw

Meje komunizma

Kdo bi, ako čita samo novine, slutil, da komunizem ni hudoben izum ruskih revolucionarjev in britskih ali ameriških obupan-
cev, nego da je čisto časti vreden način razdelitve našega bogastva, način, ki so ga posvetili in izvrševali apostoli, neizogiben del našega vsakdanskega življenja in naše civilizacije? Čim bolj je komunizem izveden, tem višja je civilizacija. Brez njega bi ne mogli naprej in zato ga razširjamo vedno bolj.

Lahko bi celo v nekaterih rečeh ž njim popustili, če bi hoteli. Preko cest bi lahko napravili pregrade, in vsak bi moral plačati, kdor bi šel mimo. Lahko bi odpravili poulično razsvetljavo in najemali bakljonosce, da bi nam ponoči svetili po cestah. Celu policaje in vojake bi si lahko najemali od primera do primera v svoje varstvo ter policijo in armado razpustili.

Toda niti na misel nam ne pride, da bi storili kaj takega. Dasi ljudje godrnjajo nad dokladami in davki, prejemaajo zanje vendarle več kakor za ves denar, ki ga sicer izdajajo.

Nekaj čisto samo ob sebi razumljivega nam je, da so tu mostovi, po katerih hodimo lahko preko reke, ne da bi morali pri tem razmišljati in plačati. Nekateri med nami mislijo prav kakor otroci, da je mostove ustvarila narava in da nič ne veljajo. Ako pa bi se mostovi podrli in bi morali sami ugibati, kako bi prišli preko reke, z brodom, plavanjem ali čolnom, bi nam postalo kmalu jasno, kako imenitna reč je komunizem in prav nič več bi ne godrnjali zaradi par šilingov, ki jih mora plačevati vsakdo izmed nas za vzdrževanje mostov. Lahko bi se nam zazdel komunizem tako krasen, da bi končno zahtevali, naj se podržavi vse.

Toda to bi se ne obneslo. Most je mogoče podržaviti, ker most vsakdo uporablja ali ima korist od njega. Lahko postavimo pravilo:

kar vedno vsakdo uporablja ali je vsem v blagor, se lahko podržavi. Ceste in njih razsvetljava, mostovi in preskrba vode so po mestih seveda komunizirani; po vaseh in selih pa si morajo ljudje kupovati laterne in jih nositi ter hoditi po vodo na studenec.

Nobenega vzroka ni, zakaj bi ne podržavili kruha: neprecenljive koristi bi bilo za vsakogar, ako bi ne bilo v deželi nobenega lačnega otroka in ako bi nobeni gospodinji ne bilo treba več razmišljati o troških za vsakdanski kruh. Tudi železnice se lahko podržavijo, in lahko se zabavate, da si izmislite še celo vrsto stvari, ki so vsem koristne ter bi se lahko ali morale podržaviti.

Ali ustaviti se boste morali pri stvareh, ki niso vsakomur koristne. Občinski vodovod je razumljiva reč. Toda kako je s pivom? Kaj bi rekel abstinent, ako bi moral plačevati doklado ali davek zato, da bi lahko njegovi sosede imeli brezplačno toliko piva, kolikor bi ga hoteli? Imel bi dva ugovora: prvič, da mora plačevati za nekaj, česar ne potrebuje, drugič, da po njegovem mnenju pivo sploh ni dobro, a povzroča bolezn, zločine, pijanost i. dr. In rajše bi se dal zapreti, kakor da bi plačeval davek v tako svrhu.

Posebno zbadajo v oči težkoče, ki jih izziva cerkev. Anglikanska cerkev je velika komunistična uredba. Njeno imetje upravljajo za Boga. Njena svetišča in bogoslužja stoje vsakomur odprta, in njeni škofje sede v parlamentu kot člani zgorenje zbornice. Vendar, ker v naukih te cerkve niso vsi istih nazorov in se zdi marsikom med nami, da je obhajilna miza s svečami preveč podobna rimskokatoliškemu oltarju, smo bili prisiljeni, da določimo cerkveno doklado za prostovoljno. To se pravi: cerkveno doklado lahko plačaš ali pa ne. In ko je l. 1902 vzgojni zakon nekaj javnega denarja odmenil duhovnim šolam, se jih je uprlo mnogo, da bi plačevali doklade v ta namen in so se rajši pustili rubeči leto za letom, nego bi plačali en sam penny za cerkev.

Vidite torej: ako predlagate, da naj se kaj podržavi, česar vsi ne uporabljajo ali vsaj ne odobravajo, izzovete takoj neprijetnosti.

Mi vsi uporabljamo mostove in ceste ter smo složni v sodbi, da so koristne, potrebne reči. Toda različnih mnenj smo o veri, abstinenci in gledališču ter se zaradi njih besno pričkam. Tu je vzrok, zakaj mostove in ceste brez tožbe in brez upiranja davkom podržavljamo, a imamo takoj velike trume volivcev proti sebi, ako poizkušamo podržaviti kako posebno obliko javnega bogoslužja ali ako postopamo s pivom ali spirituozami kakor z vodo in kakor bi lahko ravnali z mlekom, ako bi bili dovolj modri, da bi zdravje ljudstva pravilno cenili.

Tem težkočam se je mogoče ogniti do neke meje z zistemom jemanja in dajanja med ljudmi, ki potrebujejo različne reči. So n. pr. ljudje, ki ljubijo cvetlice, a se za glasbo ne menijo, in drugi, ki ljubijo veslanje in igre ter se ne menijo niti za cvetlice niti za glasbo. Ti ljudje različnih mišljenj pa ne ugovarjajo, da morajo plačevati doklade za vzdrževanje javnih vrtov s cvetličnimi gredicami, igrišč, jezera za veslanje in plavanje ter godbe na bregu. Lavra se ne upira plačati želje Beatričine, ako se ne upira Beatrica plačati želje Lavrine.

Tudi je mnogo reči, ki jih le redki razumejo in uporabljajo, za katere pa vendar vsak rad plačuje, ker bi brez njih ne imeli vede, knjig, slik, visoke kulture. Imamo javne galerije z najboljšimi slikami in kipi, javne knjižnice z najboljšimi knjigami, javne zvezdarne, v katerih astronomi opazujejo zvezde, javne laboratorije, v katerih učenjaki baje pomnožujejo naše poznanje vsega. Ti inštituti veljajo mnogo denarja in vsi moramo prispevati. Marsikdo med nami ne prestopi praga galerije, ne gre v muzej ali knjižnico, čeprav stanuje v neposredni bližini, in med deseterimi osebami se jedva ena zanima za astronomijo ali matematiko ali fiziko. Toda mi vsi smatramo te reči za bolj ali manj potrebne, in se ne branimo plačevati zanje.

Razen tega marsikdo med nami niti ne ve, da plačujemo zanje. Menijo, da jih imamo kot dar kogarkoli. Tako je brez naše vednosti vpeljano precej komunizma.

To se izdaja iz načina, kako govorimo o komunističnih rečeh kakor da so brez gospodarja. Ker gremo lahko v katedrale, narodno galerijo ali muzej, ne da bi morali plačati vstopnino, menda menijo mnogi med nami, da so te reči vzrasle kakor poljske cvetke ob potih. Ali teden za tednom veljajo mnogo denarja.

Britski muzej je treba bolj kakor vsako zasebno hišo pometati, brisati, drgniti, ker hodi po njem toliko več ljudi z umazanimi čevlji. Plače učenih gospodov, ki nadzorujejo, so malenkost v primeri s stroški, ki jih zahteva snaženje muzeja. Prav tako zahteva javen vrt več vrtnarjev kakor zaseben in morajo ga pletiti in kositi, škropiti in posevati itd. z večjimi troški za plače, semena in vrtno orodje.

Ničesar ne prejemamo zastonj, in če ne plačujemo vselej sproti, kadarkoli posetimo kak tak prostor, plačujemo vendarle zanj v dokladah in davkih. Najrevnejši klatež, ki se odteza dokladam in davkom, ker prenočuje pod milim nebom, plačuje davek vendarle, kadarkoli si kupi tobaka, saj plačuje za tobak približno osemkrat toliko, kolikor znašajo troški za gojenje in razpošiljanje. Razliko prejema vlada, da jo uporablja za javne namene, t. j. da vzdržuje komunizem. In tako plačuje najbednejša žena doklade, ne da se tega zaveda, kadarkoli si kupi obdavčeno potrebščino. Ako bi vedela, da mora stiskati zato, da pomaga plačevati plačo direktorju zvezdarne ali nakup nove slike za narodno galerijo, bi pri prihodnjih volitvah zato glasovala proti vladi. Ker pa tega ne ve, godrnja le nad visokimi cenami živil in misli, da so tega krivi slaba letina ali slabi časi ali štrajk ali kaj drugega, kar je treba prenašati. Ne godrnjala bi nad tem, kar mora plačevati za kralja in kraljico. Ako pa bi vedela, da mora plačevati tisoč snažilk, ki snažijo kamenite stopnice parlamenta in drugih javnih poslopij, bi ne čutila nikakega zadovoljstva, da pomaga snažilkam k boljšemu obstanku, kakor si ga morejo ustvariti same.

Torej vidimo, da prenašamo del komunizma brez svojega soglasanja. Plačujemo zanj, ne da bi vedeli, da delamo to. V glavnem ima komunizem opraviti z računi, ki so nam vsem koristni ali potrebni brez ozira na to, ali smo dovolj izobraženi ali ne, da to potrebnost uvidevamo.

Pa se vrnimo k rečem, glede katerih je okus različen. Videli smo že, da smatrajo mnogi ljudje bogoslužje anglikanske cerkve, pivo, vino, spirituoze in opojne strupe vseh vrst za življenje potrebne, drugi pa za strupene in škodljive. Edini nismo niti glede čaja in mesa. Toda je mnogo reči, ki jih ne smatra nihče za škodljive, a jih vendar marsikdo ne mara.

Vprašajte ženske, kakšen dar si žele, in ena vam odgovori, da hoče kužka, druga gramofon itd. Deklica, ki se rada poučuje, si bo želela mikroskop, športno dekle motorno kolo, zapečkarji si žele knjig, slik in klavirjev, ljubitelji zraka pušk, trnkov, konj in avtov.

Podržaviti take reči kakor mostove in ceste bi bilo smešno zapravljanje. Ako bi hoteli napraviti dovolj gramofonov in vzrediti dovolj kužkov, da bi lahko postregli z obema vsaki ženski in če bi bilo dovolj mikroskopov in motornih koles za vsako dekle, bi jih nam ženske in dekleta vrnile, ker bi jih ne marale in bi zanje ne imele prostora. In niti prodati bi jih ne mogli, ker vsaka, ki bi si želela tako reč, bi jo že imela.

Ostale bi šle na smetišče. Iz takih težkoč je le en izhod: namesto da dajemo ljudem take reči, jim moramo dati denarja, da si lahko kupijo kar sami hočejo. In seveda poskrbimo, da se ne fabricari več gramofonov in ne vzredi več kužkov kakor jih ljudje zahtevajo. To je namen denarja. Ž njim si lahko nabavimo, kar si res želimo na mesto onega, kar bi si po mnenju drugih ljudi morali želeli.

Ako se mlada dama omoži, ji dajo prijatelji poročna darila namesto denarja. Posledica je, da prejme dama šestero priborjev za ribe, osmero ur, a niti para nogavic. Ako bi bili njeni prijatelji pametni, bi ji dali denarja (jaz ga dajem zmirom) in ako bi bila pametna ona in bi denar vzela (vzame ga vselej), bi imela en pribor za ribe, eno uro in mnogo nogavic.

Denar je najbolj udobna reč na svetu. Brez denarja si sploh ne moremo pomagati. Pravijo, da je ljubezen do denarja koren vsega zla. Toda denar sam zase je ena najbolj koristnih reči, ki so bile izumljene. Ni njegova krivda, ako so mnogi tako nori in skopi, da jim je ljubši kakor njih lastna duša.

Vidite torej, da se neprestano razdeljevanje reči v bistvu izraža v razdeljevanju denarja, čeprav se to razdeljevanje vrši deloma v obliki familiarnega komunizma apostolov ali v obliki modernega komunizma mostov, pouličnih svetiljk i. dr. današnjega davkopla-valca.

In to vas postavlja zopet pred stara vprašanja: koliko naj ima vsakdo izmed nas? Kolik je moj pravični delež? Kolik je vaš upravičeni delež? In zakaj? Tako vam je komunizem rešil problem le deloma, in poizkušati moramo, da ga rešimo na drug način.

Iz knjige: Vodnik za inteligentno ženo v socializem in kapitalizem. S. Fischer Verlag, Berlin, 1928

I. K.

Uspešna skrb srbskih trgovcev za starost in onemoglost

V zadnji številki «Trgovskega Tovariša» smo poročali o humanitarni ustanovi srbskega trgovstva «Trgovskem fondu» in očrtali namen in zgodovino te naprave, ki je praznovala konec meseca decembra lanskega leta 25-letnico svojega plodonosnega delovanja.

Kako uspešno je bilo delovanje «Trgovskega fonda» in njegove Hipotekarne banke, nam kaže zlasti presenetljivi razvoj v povojnih letih.

Iz poslovnih poročil Hipotekarne banke «Trgovskega fonda» posnemamo:

Hipotekarna banka «Trgovskega fonda» je razpolagala ob pričetku svojega delovanja leta 1904 z glavnico Din 105.090— in je imela v svojem prvem poslovnem letu Din 813·05 čistega dobička.

Leta 1910 se je dvignila glavnica na Din 479.185·91, hranilne vloge so znašale Din 431.521·20, posojila Din 899.632·70, fondi Din 43.352·25; čisti dobiček pa je znašal v tem poslovnem letu Din 18.995·40.

Od 1914 do 1919 je delovanje banke radi vojne popolnoma prenehalo in je oživelo zopet leta 1920, ko je imela banka ob koncu tega poslovnega leta Din 1,266.671·42 glavnice, Din 1,778.607·75 hranilnih vlog, Din 3,025.413·95 izdanih posojil, za Din 107.710·15 fondov in Din 107.618·15 čistega dobička.

Izredno močno napredovanje pa izkazuje Hipotekarna banka «Trgovskega fonda» od leta 1926 do 1928, ko se je dvignila glavnica od Din 11,448.639·12 v letu 1926 na Din 23,792·48 v letu 1928.

Hranilne vloge so narasle v teh letih od Din 15,891.011— v letu 1926 na Din 29,684.557— v letu 1928.

Dovoljena posojila so znašala 1926. leta Din 32,219.369·40 namram Din 67,105.888·60 v letu 1928.

Bančni fondi so se ojačili od Din 1,092.409·78 v letu 1926 na Din 1,679.250— leta 1928.

Čisti dobiček Hipotekarne banke za leto 1927 je znašal dinarjev 3,091.181·36 in je bil razdeljen sledeče:

3% Ministrstvu trgovine in industrije v zmislu čl. 9 zakona o ugodnostih Hipotekarne banke Din 92.735·44; 12% tantijeme upravnemu in nadzornemu odboru ter uradništvu Din 370.941·76; garancijskemu fondu Din 129.682·52; podpornemu fondu Din 60.000—; fondu za amortizacijo bančne palače Din 10.000—; fondu prvega predsednika «Trgovskega fonda» pok. Koste Dr. Riznića dinarjev 5.240·22, glavnici «Trgovskega fonda» Din 2,193.382·53, ostanek pa tekočemu računu.

Kakor smo že omenili, nudi banka hipotekarna posojila, posojila na vrednostne papirje in menice. V letu 1927 je zaprosilo za kredit 395 oseb v višini Din 48,780.660.—. Banka pa je odobrila posojil v znesku 37,801.660.— Din in je od te vsote izplačala med drugim: Din 20,840.000.— na hipoteke, Din 7,299.600.— na vrednostne papirje in le Din 1,200.000.— na menice.

Konec leta 1928 je štel «Trgovski fond» 971 članov, od katerih vlaga: 135 članov po Din 1000.— mesečno, 1 po Din 900.—, 3 po Din 800.—, 3 po Din 600.—, 86 po Din 500.—, 11 po Din 400.—, 66 po Din 300.—, 9 po Din 250.—, 264 po Din 200.—, 14 po Din 150.—, 259 po Din 100.—, 3 po Din 90.—, 1 po Din 70.—, 11 po Din 60.—, 88 po Din 50.—, 1 po Din 40.—, 1 po Din 30.—, 2 po Din 25.— in 13 po Din 20.—.

Pri takem vlaganju so znašale v letu 1929 članske vloge Din 3,553.560.—.

Izmed članov je 936 protokoliranih trgovcev, 120 bančnih uradnikov, 20 trgovskih zastopnikov, 12 trgovskih posrednikov in 104 trgovskih poslovodji in pomočnikov.

Leta 1928 je prejelo mesečno rento 70 članov odnosno njihove rodbine, ki so prejeli v tem letu na pokojnini skupaj dinarjev 348,207.36. Nadalje je prejelo v tem letu iz podpornega fonda podporo 25 vdov trgovcev, ki je znašala Din 53.200.—.

«Trgovski fond» in njegova Hipotekarna banka je, kakor smo videli iz njegovega delovanja, res ustanova, ki zasluži vso pažnjo. Slovensko trgovstvo, ki je danes brez preskrbe za starost, onemoglost in preskrbe rodbine, pa naj o tem razmišlja in naša želja je, da se tudi ono povzpe do take ustanove, ki mu bo ne le v ponos, marveč bo tudi odsev prave stanovske zavednosti.

R. š.

O naših gospodarskih razmerah

III. Naši denarni zavodi in njihova politika

Denarni zavodi v naši državi imajo zelo velik pomen kakor močni rezervoarji kredita, iz katerih črpa naše celokupno domače gospodarstvo, a značaja kredita kot splošnega progressa materialnega blagostanja naroda ni treba posebno naglašati. Radi večjega pregleda stanja naših denarnih zavodov in njihove kreditne politike se hočemo predvsem ozreti na naše državne denarne zavode, nato še le na privatne denarne zavode.

1. Državni denarni zavodi

Državna hipotekarna banka. — Največji državni denarni zavod, Državna hipotekarna banka, je hitro razširila po vojni svoje delovanje, tako da se ne more primerjati s prejšnjo

Upravo fondov. Državna hipotekarna banka je imela velik pomen v našem gospodarskem življenju, ker je predstavljala, če ne edini, pa vsaj v vsakem primeru najbogatejši vir hipotekarnih posojil. Ta posojila se po vojni niso mogla uspešno razviti na našem domačem tržišču zaradi pretiranih aktivnih obresti. Toda potrebe so bile ogromne radi gradbene delavnosti, ki je zavládala takoj po osvobojenju v naši deželi, posebno v krajih in mestih, ki so trpela vsled vojnih operacij. Vsem tem potrebam Hipotekarna banka ni mogla zadostiti edinole iz tujih sredstev (fondov) in hranilnih vlog, marveč je morala poseči po inozemskih posojilih. Zaključila je tri posojila v skupnem znesku 10,000.000 šv. frankov, 15,000.000 šv. frankov in 12,000.000 dolarjev. Razentega je Državna hipotekarna banka lani dobila v Švici avans 6,000.000 šv. frankov in pri banki Seligman avans v znesku 2,000.000 dolarjev, ki je bil znižan na en milijon. Z ozirom na ta sredstva je mogel ta zavod do konca lanskega leta odobriti hipotekarnih posojil v znesku preko ene milijarde in devetsto milijonov dinarjev. V tem znesku posojil je odobreno državnim interesentom okoli 100 milijonov dinarjev za potrebe grajenja. Čeprav se tej zadolžitvi države z zakonitega vidika ne more ničesar predbacivati, vendar je taka praksa nevarna, da odvzame Hipotekarni banki znatna sredstva, ki so predvsem namenjena, da zadoste hipotekarnim potrebam posameznika in raznih podjetij.

Obrestna mera hipotekarnih posojil se je ravnala po pogojih, pod katerimi so bila sklenjena inozemska posojila, ki smo jih prej navedli. Ta obrestna mera je bila v vsakem primeru znosljiva.

Razen s tem najvažnejšim poslom se je Državna hipotekarna banka bavila tudi z drugimi aktivnimi bančnimi operacijami. Dovoljevala je kredite samoupravnim korporacijam na podlagi davkov in drugih dohodkov. Ravnotako je v večji meri dajala kredite vodnim zadrugam. V poslednjem času je razen eskontiranja menic denarnim zavodom pričela lombardirati državne vrednostne papirje. Znesek teh operacij koncem lanskega leta (1928) je bil sledeči:

posojila na davke in doklade	281,946.415
posojila vodnim zadrugam	89,123.653
eskont	51,801.414
lombard	87,830.280

Ta široki delokrog dokazuje, da je Državna hipotekarna banka zelo razvila svoje delovanje po vojni in da se je trudila, zadostiti kreditnim potrebam dežele s tem, da pridobi potrebna denarna sredstva ter jih plasira v deželi. Njeno delovanje je blagodejno učinkovalo na splošne razmere domačega denarnega tržišča, ker je v veliki meri dovoljevala dolgoročne kredite ter s tem zadoščala povpraševanju, kar je bilo na domačem trgu po vojni brezdvomno popolnoma onemogočeno.

Podružnice Državne hipotekarne banke so imele koncem lanskega leta privatnih vlog 47,740.099 dinarjev, iz fondov pa 341,194.503 dinarjev.

Gibanje glavnih postavk Državne hipotekarne banke v dinarjih

Leta	Fondi	Vloge	Dolg inozemstvu	Hipotekarna posojila
1919	92,361.763	12,724.256	63,754.000	72,453.859
1920	114,805.914	17,170.899	63,754.000	79,000.597
1921	116,873.554	74,445.688	63,757.000	165,967.975
1922	223,915.398	106,150.398	63,754.000	207,500.486
1923	304,416.818	105,069.964	147,087.333	473,393.211
1924	367,904.166	107,703.160	347,105.111	596,932.729
1925	403,532.728	126,801.333	300,750.944	725,341.593
1926	486,987.185	178,693.143	301,778.565	959,501.046
1927	557,209.413	248,172.913	1.005,269.898	1.527,254.142
1928	623,467.982	316,561.879	1.087,620.623	1.946,658.580

Poštna hranilnica. — Ta državni zavod dobiva vsako leto večji pomen in njen pomen v našem gospodarskem življenju postaja vedno važnejši. Celokupna poštna mreža v deželi predstavlja njene filialke. Ako vpoštevamo, da je bilo v naši državi ob koncu 1928. leta 1562 glavnih pošt in 426 postranskih, tedaj si moremo lahko predstavljati veličino njene organizacije. Poslovno delovanje poštne hranilnice se je polagoma širilo v svojem virmansko-čekovnem poslu, kakor tudi v zbiranju vlog na čekovnih računih, pričela je vršiti tudi važnejše aktivne in pasivne bančne posle, kakor so: kreditiranje denarnim zavodom s pomočjo eskonta, lombardiranje državnih vrednostnih papirjev in zbiranje vlog na hranilne knjižice. Gibanje vseh teh poslov po vojni je razvidno iz tabele:

Leto	Vloge na čekovni račun	Vloge na hranilne knjižice	Lombard	Odobreni krediti denarnim zavodom
1919	19,187.327	—	—	—
1920	50,986.466	—	—	—
1921	200,744.436	—	—	—
1922	226,347.894	—	—	—
1923	242,439.536	—	—	—
1924	206,241.358	—	6,154.953	299,310.758
1925	348,196.021	—	12,134.050	3,6736.057
1926	368,270.724	8,521.602	38,904.286	310,838.271
1927	622,504.961	23,017.410	47,157.590	433,577.670
1928	666,429.093	36,392.383	101,858.435	297,903.191

Ti podatki jasno kažejo, da se posli poštne hranilnice zadovoljivo razvijajo. In kakor je iz vsega razvidno, bodo ti posli tudi še nadalje napredovali, ker je razmah tega zavoda odvisen od razvoja našega gospodarskega življenja. Njen pomen bo postajal vedno važnejši, v kolikor se bo kupčijsko življenje v naši državi intenzivneje razvijalo in v kolikor bodo bolj razumevali značaj čekovnih računov za pospešitev denarnih transakcij. Poštna hranilnica že po naravi

svojih pasivnih poslov ne more dajati dolgoročnih kreditov, kakor so hipotekarni, investicijski, agrarni krediti itd., marveč samo kratkoročne kredite, in te pod takimi pogoji, da bodo z ozirom na sigurnost in likvidnost varni pred vsakim mogočim rizikom. Za sedaj je ta zavod v svoji kreditni politiki dovoljeval kredite edinole denarnim zavodom, ker je smatral te vrste kreditov kot najmanj nevarne za likvidnost. Če vzamemo v poštev, da se ti krediti dovoljujejo pod relativno zelo ugodno obrestno mero od 5 do 7%, tedaj razumemo, da je povpraševanje po njih veliko. Spričo velike gotovine je mogla poštna hranilnica pričeti leta 1925 v gotovih mejah lombardirati državne vrednostne papirje (obveznice vojne škode). S tem ni le mnogo koristila ekonomsko slabim državljanom, predvsem državnim uradnikom, marveč tudi državnemu kreditu, ker je dokazano, da so obveznice vojne škode kazale mnogo boljše tendenco, če jih je bilo mogoče povoljno lombardirati pri posameznih zavodih. Treba je pa še čakati, da bo poštna hranilnica našla pota in način neposrednega kreditiranja važnim gospodarskim panogam, predvsem domačemu poljedelstvu, in da razvije v večji meri lombard državnih papirjev. Posredništvo denarnih zavodov mnogo velja domače gospodarstvo spričo velike razlike med pasivnimi in aktivnimi obrestmi. Na ta način izgleda tudi preveč nepravilno, da največji del razpoložljivih sredstev enega izmed državnih zavodov koristi edinole privatnim denarnim zavodom, ki te cene kredite placirajo po 12 do 20% v domačem gospodarstvu. Na izpremembo te kreditne politike je treba v toliko misliti, ker bo mogoče poštna hranilnica v bodoče razpolagala z mnogo večjimi denarnimi sredstvi. Razvoj hranilnih vlog na hranilne knjižice je vedno večji. Posebno odkar so ukinili 1. februarja 1929 razne omejitve vlog ter utrdili relativno povoljno obrestno mero na 5%, oziroma za izseljeniške vloge na 6%, moremo pričakovati — in to se je že pokazalo — da se bodo vloge pri poštni hranilnici vedno bolj množile. Kakor pa poštna hranilnica neposredno sprejema te vloge od štedljivca in gospodarja, prav tako jih naj tudi neposredno plasira brez posredništva denarnih zavodov.

Direkcija za poljedelski kredit. — Ta zavod je značil novo državno institucijo, ustanovljeno na podlagi zakona o poljedelskem kreditu z dne 12. junija 1925. Njena funkcija je obstojala v tem, da je dovoljevala kratkoročne in dolgoročne poljedelske kredite. Stvarno je pričela delovati še le začetkoma lanskega leta in njena organizacija se je šele oblikovala. Ta zakon je predvideval oblastne in krajevne zadruge za poljedelski kredit, ki naj bi bile podružnice direkcije za poljedelski kredit. Direkcija kreditira oblastne in krajevne zadruge, te pa predstavljajo zvezo zadrugarjev, ki imajo edini pravico do tega kredita v okviru razpoložljivih sredstev direkcije in svojih vplačanih deležev.

Po čl. 29 zakona o poljedelskem kreditu bi morala država dati tej direkciji na razpolago 500,000.000 dinarjev, in sicer 1925/26 in 1926/27 proračunskega leta po 50 milijonov dinarjev. V nadaljnjih proračunskih letih pa po 100 milijonov dinarjev. Direkcija je do konca lanskega leta prejela od države vsega skupaj 113,000.000 dinarjev, in sicer v proračunskem l. 1925/26 50,000.000, v l. 1926/27 4,000.000, v l. 1927/28 50,000.000 dinarjev in l. 1928/29 pa 9,000.000

dinarjev. Direkcija bi morala do konca proračunskega l. 1928/29 dobiti po zakoniti odredbi 300,000.000 dinarjev, dočim je dobila nekaj več nego eno tretjino označenega zneska. Razentega bi morala direkcija črpati svoja sredstva tudi iz drugih virov, označenih v čl. 29. zakona o poljedelskem kreditu, med katerimi je najvažnejša udeležba razredne loterije s 50% od svojega čistega dobička počenši z letom 1927. Toda ta zakonito določena sredstva se niso v zadostni meri dajala direkciji na razpolago.

Pri reševanju tega važnega problema poljedelskega kredita so naleteli na finančne težkoče države, od česar ima veliko škodo domače gospodarstvo in naš poljedelec, ki gotovo v vsej državi ne uživa cenenega kredita. Brez organiziranega poljedelskega kredita je bil dosedaj v mnogih primerih izročen oderuhom in privatnim denarnim zavodom ter je moral plačevati obresti preko svojih moči. Če bi država izpolnila svoje zakonito določene obveznosti, bi direkcija že razpolagala z zadostnim zneskom, ki bi bil — posebno v lanskem kritičnem letu — za poljedelstvo dragocene vrednosti.

Na sledeči tabeli je označeno številčno stanje krajevnih zadrug za poljedelski kredit konec l. 1928, ki so grupirane okoli 6 oblastnih zadrug, ki naj obsegajo ves teritorij naše države.

Številčno stanje krajevnih zadrug za poljedelski kredit

Obl. zadruga	V osno- vanju	Odobrenih	Registri- ranih	Skupno
Beograd	60	42	216	318
Čuprija	38	42	211	291
Skoplje	4	13	80	97
Sarajevo	28	13	63	104
Split	10	30	57	97
Zagreb	9	3	41	53
Skupaj	149	143	668	960

O uspehu in neuspehu direkcije za poljedelski kredit, kakor popolnoma nove institucije za naše razmere, ne moremo soditi, ker se je pričela šele formirati. Četudi je imela za več nego 100 milijonov razpoložljivih sredstev, vendar je do konca lanskega leta plasirala pri svojih oblastnih zadrugah samo 44,955.634 dinarjev, kar znači za 40.713 zadrušnikov, kolikor jih je bilo organiziranih v njenih krajevnih zadrugah, nekaj več nego povprečno 1000 dinarjev na osebo. Da bi bila ustanovljena takoj, ko je bil sprejet zakon o poljedelskem kreditu sredi l. 1925, in da je dobila od države sčasoma vsa zakonito določena sredstva, bi bili rezultati njenega delovanja popolnoma drugačni. In tako njen učinek na zboljšanje poljedelskega kredita ni bil najboljši. Vlada generala g. Petra Živkovića je prišla do prepričanja, da se more organizacija poljedelskega kredita v naši državi izvesti z mnogo večjim uspehom s pomočjo privilegirane kreditnega zavoda nego pa potom direkcije za poljedelski

kredit kakor državne ustanove. Z ozirom na to je izšel zakon o privilegirani agrarni banki z dne 17. aprila 1929. l. S tem zakonom je bila ukinjena direkcija za poljedelski kredit ter ustanovljena popolnoma nova institucija na temelju akcijske družbe s kapitalom 300.000.000 dinarjev. Ta banka bo prevzela posle direkcije in v njenem kapitalu bo udeležena država z istim zneskom, ki ga je stavila država direkciji s čl. 29 zakona o poljedelskem kreditu na razpolago.

Ker nameravajo merodajni faktorji čim bolje organizirati poljedelski kredit v naši državi, tedaj moremo pričakovati od te nove banke, da bo s svojim delovanjem kar najuspešnejše zadostila potrebam glede kredita našega poljedelskega sloja. Pri tem svojem delovanju bo našla brezdvomno vso potrebno podporo od države.

(Nadaljevanje prihodnjč)

TO IN ONO

Otvoritev železniške proge Rogatec — Krapina

V nedeljo, 16. februarja t. l. je bila slovesno otvorena železniška zveza Rogatec — Krapina. Že leta 1903 je bil dan prvi začetek te proge s podaljškom Grobelno—Rogatec do takratne meje ob Sotli, s hrvatske strani pa je bila že tedaj zgrajena proga preko Zaboka do Krapine, tako da je manjkalo le 14 km proge, da bi bila zvezana proga Zagreb—Rogatec—Maribor. Vendar pa Madžari niso dovolili dograditve 14 km proge, ker bi to mnogo pomenilo v gospodarskem, a še več v političnem zblizanju med Hrvati in Slovenci.

Sele po osvoboditvi je bilo po za slugi merodajnih faktorjev omogočeno, da je 24. avgusta 1927 pričela tvrdka «Progres» iz Sarajeva z zgradbo. Veliko pozornost zgraditvi te proge je posvečala tudi Zbornica TOI v Ljubljani, ki je že na prometni konferenci v Beogradu maja 1920 zahtevala, da se nujno zgradi ta proga. Na ponovne intervencije, resolucije in zahteve gospodarskih krogov se je pa končno proga dogradila in bila dne 16. februarja t. l. otvorena.

Proga Rogatec—Krapina je dolga 19 in pol km ter teče na precej težavnem terenu, kjer je bilo treba premostiti reko Sotlo na več mestih in premagati tudi višinske ovire s tuneli.

Progo je otvoril v Krapini minister prometa inž. Lazar Radičević, blagoslovljen je pa je izvršil zagrebški nadškof dr. Anton Bauer. Slovesnosti

so se udeležili tudi ban Dravske banovine g. inž. Dušan Sernec s podbanom g. dr. Pirkmajerjem, general Aleksander Stojišić v zastopstvu armijskega komandanta, divizijski general Sava Tripković ter mnoge druge odlične osebnosti. — Z otvoritvijo te proge smo dobili torej jako ugodno železniško zvezo med Mariborom in Zagrebom.

Statistika stečajev v januarju 1930

Jugoslovansko društvo za zaščito upnikov v Zagrebu je zabeležilo v mesecu januarju t. l. 62 stečajev, nampram 82 v istem razdobju preteklega leta, to je za 20 stečajev, oziroma 24,4% manj.

Od teh odpade na Slovenijo in Dalmacijo 10 (lansko leto januarja 3), Srbijo in Črno goro 41 (74), Hrvatsko in Slavonijo 5 (4), Bosno in Hercegovino 3 (1), Vojvodino 3 (—).

Brezposelnost v Jugoslaviji

Iz leta 1928 je preostalo v naši državi brezposelnih prijavljenih delavcev 4807 moških in 1025 žensk.

V letu 1929 je bilo prijavljenih brezposelnih 188.233 oseb. Delo je bilo ponudeno tekom leta 50.373 moškim in 12.221 ženskam. Izvršenih posredovanj je bilo: 33.011 za moške in 8006 za ženske. Odpotovalo, oziroma odpadlo je tekom leta 132.568 moških in 14.218 žensk, tako da je ostalo brezposelnih prijavljenih koncem preteklega leta 4633 moških in 1029 žensk.

Rednih podpor brezposelnim se je izplačalo v letu 1929 1.755.433 Din, izrednih podpor pa 389.266 Din. Za potne stroške se je izdalo 177.546 Din, podpor v naravi pa za 43.467 Din. Polovičnih voženj po železnici je bilo izdanih brezposelnim 124.246 v skupni vrednosti 7.081.257 Din.

Mednarodna banka

Kakor smo že poročali, je bil določen kot sedež Mednarodne banke Basel v Švici. Banka bo pričela s svojim delovanjem 1. aprila t. l.

Srednjeevropski institut v Dresdenu

Po vojni popolnoma izčrpana Evropa uvideva polagoma, da ji preti neizogibno gospodarska propast, če ne pristopi pravočasno k solidarnemu in sporazumnemu delu, vsaj na gospodarskem polju.

Ideja Panevrope ni več tako fantastična, odkar je njen pobornik največji evropski državnik sedanjega časa — Aristide Briand. Danes dobiva ta nekdanja utopija že konkretnjše oblike, če pogledamo samo predlog o carinskem premirju med evropskimi državami. Gotovo je, da bo treba obvladati še mnogo težkoč, predno bo ta ideja zmagala nad ljubosumno čuvanimi tradicijami in ambicijami raznih evropskih držav.

Predpogoj za dosego tega vzvišenege cilja pa je predhodno medsebojno spoznavanje narodov in držav na podlagi poštene in iskrene kulturne in gospodarske politike.

Nobenega dvoma ni, da je posebno potrebno skupno sodelovanje narodov srednje in jugovzhodne Evrope, ki so kulturno in gospodarsko navezani eden na drugega. Več načinov je, ki vodijo do skupnega sodelovanja narodov srednje in jugovzhodne Evrope, toda prvi korak k temu je vzajemno zaupanje teh narodov in čim smotrenejša gojitev že obstoječih kulturnih in gospodarskih vezi, ki jih je treba še poglobiti, a poleg tega ustvarjati tudi nove.

Ideja spoznavanja in sporazumevanja med narodi srednje in jugovzhodne Evrope je našla v današnji Nemčiji velik odziv.

Nedavno je bil v to svrho osnovan v Dresdenu Srednjeevropski institut, katerega naloga je krepiti in širiti odnose med Nemčijo z ene strani ter Jugoslavijo, Bolgarijo in Rumunijo z druge strani.

Srednjeevropski institut ima znanstveni značaj, a je obenem tudi centrala praktičnega dela.

Praktično delo Srednjeevropskega instituta obstoja v tem, da bo stalno zasledoval pisanje vseh važnejših predstavnikov tiska Srednje in Jugovzhodne Evrope in da bo na podlagi tega nudil nemški javnosti objektivno sliko o razmerah v teh državah. Na drugi strani bo dajal institut časopisom Jugoslavije, Bolgarije in Rumunije informacije o vseh važnejših dogodkih kulturnega, gospodarskega in političnega življenja Nemčije.

Zbližanje narodov namerava doseči Srednjeevropski institut poleg poštene časopisne propagande tudi z vzajemnim posredovanjem dobrih filmov, ki bi prikazovali zanimivosti in posebnosti dotičnih narodov, lepoto njihove zemlje in stopnjo njih kulture in gospodarstva.

Institut bo z vsemi močmi podpiral in organiziral velika študijska potovanja in medsebojne posete. Nameravana je tudi medsebojna izmenjava profesorjev in dijakov vseučilišč in visokih šol, da bi se s tem nudila možnost bodočim narodnim voditeljem, da z daljšim bivanjem med tujim narodom dobijo skušnje in pravo sliko o duši in značaju naroda, katerega gosti so ter o gospodarski in kulturni višini dotične države.

Na ta način se bo položil zanesljiv temelj trajnega prijateljstva, brez vsakih tendencioznih vplivov, ki bo boljša garancija za evropski mir, nego pa vse številne diplomatske in politične konference.

Neposredni davki so dosegli rekord

V letu 1929 je naša država dosegla v plačilu neposrednih davkov rekord. Neposrednih davkov in doklad se je pobralo v tem letu 2005 milijonov dinarjev, oziroma 231 milijonov več nego v letu 1928, odnosno 190 milijonov dinarjev več kakor pa je bilo v državnem proračunu predvideno.

Dohodki od neposrednih davkov so bili v proračunskem letu

1925/26	. . .	1959	milijonov Din
1926/27	. . .	1828	„ „
1927/28	. . .	1713	„ „
1928	. . .	1774	„ „
1929	. . .	2005	„ „

V letu 1928 in 1929 se je pobralo zgorajšnji vsoti v času od 1. januarja do 31. decembra.

LISTEK

Swett Marden

Železna volja

Največja modrost je trden sklep.

Napoleon

Ljudem ne manjka moči, manjka jim volje.

*Victor Hugo*Ti norec si, če slepo hrepeniš;
kjer volja je, ničesar ne izgubiš.*Grabbe*Vsakdo si daje sam svojo vrednost. In mi
smo veliki ali majhni, kakršna je naša
volja.*Smiles*

Ne morem! Nemogoče je! je dejal neki častnik Aleksandru, ko je bil odbit od neke trdnjave na pečinah.

«Proč s teboj!» je grmel veliki Makedonec; «nič ni nemogoče onemu, ki hoče zmagati!» In Aleksander je stopil na čelo svojim vojakom ter pregnal sovražnika iz njegovih utrd.

«Nemara hočete le napol,» je dejal Suvarov ljudem, ki niso imeli uspehov. Njemu je bila volja sistem. Besed «ne morem!», «Ne vem!» in «Nemogoče!» ni maral niti slišati. «Uči se!» «Stori!» «Poizkusi!» so bile besede, ki jih je imel vedno na jeziku.

Ko je bil Napoleon v Egiptu, je posečal po bolnicah kužne bolnike; pokazati je hotel s tem, da človek lahko premaga celo strahote kuge, ako se je ne boji. Taka sila je lek za telo in orožje, ki dožene skoraj nadčloveške čine. Moč volje je dvignila ljudi s smrtne postelje in je storila čudeže hrabrosti.

Ko je bil Walter Scott star 55 let, je imel 2 in pol milijona mark dolga. Vzlic svoji starosti je sklenil, da poravna dolgove do poslednjega vinarja, in — uspelo mu je. Železna sila njegovega sklepa je dala njegovemu duhu prožnost in zmožnost dela. Vsaka žilica, vsaka čutnica v njem je govorila: «Moram plačati dolg!»; vsaka kapljica krvi je plamenela od volje ter je dajala njegovim možganom pomnoženo moč, da je mogel pisati... In dolgove je poplačal. V dnevniku Walterja Scotta čitamo: «Strašno sem trpel in večkrat sem želel, da bi smel leči in zaspati za večno. Toda svoj sklep moram izvršiti...» Njegova mogočna volja je delovala dalje celo potem, ko je njegov duh izgubil vsako drugo sposobnost.

«Možu, ki zna hoteti, ni nobena stvar na svetu nemogoča,» je dejal Mirabeau, francoski državnik; «Ali je potrebno? Potem se mora storiti. Tako se glasi zakon vsakršnega uspeha.

In Bulwer piše: V veri leži velika moč, celo tedaj, ko gre za človeške in zemske zadeve. Ako je človek trdno prepričan, da hoče storiti nekaj, kar se zdi v hipu nemožno, potem stavim, da se mu končno vendarle posreči. Kdo bi mogel opraviti kaj proti človeku, ki nosi v sebi neomajen sklep? — ki se niti ne zaveda, da je premagan in se bori po kolenih naprej, ako so mu odstrelili obe nogi? Težkoče in odpor ga ne strašijo; preganjanje mu je le v korist, ker ga vzpodbuja do še večjih naporov. Dajte človeku abecedo in železno voljo, in kdo ve, kaj vse doseže s tem. Vrzite Galileja zaradi njegovih matematičnih razkritij v ječo, in v svoji celici bo še s slamo eksperimentaliral dalje. — Oslepi Eulerja, premišljeval bo le tem globlje, da razvije svoj čudoviti dar za matematična preračunavanja. Sežgi telo Wycliffovo in vrzi njegov pepel v reko Severn. Voda ga ponese v morje, ki bo — prežeto od njegovih nauk — oplaknilo zemlje vsega sveta.

Svet posluša le onega, ki ima voljo. Prav tako lahko bi bilo ugasniti solnce, kakor v svojem delu zadrževati ljudi, kakoršni so Bismarck ali Moltke.

Quentin Metsys je že obupal, da bi postal slikar, ko so mu rekli, da se sme poročiti z vroče ljubljeno hčerko svojega mojstra samo tedaj, ako ustvari imenitno sliko. In lotil se je posla s tisto silo volje, ki je nepremagljiva, in je podal svetu mojstrsko sliko «Skopuhi». Njegova jeklena odločnost je dosegla «nemožno».

Balzacov oče je hotel svojega sina pregovoriti, naj bi pustil pisateljvanje. «Ali ne veš, da more biti pisatelj le eno izmed dveh: — kralj ali berač?» — «No dobro,» je odgovoril deček, «bom pa kralj.» Njegovi starši so ga prepustili usodi v podstrešni sobici, in deset let se je boril z revščino in pomanjkanjem. Končno pa je vendarle priboril veliko zmago in je bil «kralj» svoje vrste.

Mlad francoski častnik je imel navado, da je hodil po svoji sobi gori in doli ter govoril sam s seboj: «Maršal francoski hočem postati in velik general. In postal je slaven vojskovodja in umrl kot francoski maršal.

Ko so nekega tesarja vprašali, zakaj posveča tako veliko skrb popravilu neke klopi v magistratni dvorani, je odgovoril: «Ker vidim v duhu čas, ko si bom sam želel, sedeti udobno na njej.» In v nekaj letih je res kot svetovalec sedel prav na isti klopi.

Nekdo je omenil Pittu staršemu, da je neki načrt neizvedljiv.

«Nemogoče?» je dejal, «nemožnosti jaz pohodim...» Njegova moč nad parlamentom je bila v resnici nadčloveška. Njegova kraljevska volja je zmagala tudi najponosnejše velikaše.

«Nemogoče, to je beseda, ki jo najdete le v slovarju norcev!» je dejal Napoleon. Prej bi bil pečine Sv. Helene raztopil, kakor bi bil ostal tamkaj ujetnik, ako bi ne bila v njem umrla tista volja, pred katero je trepetala vsa Evropa.

Kako mogočno voljo je imel Darwin. Nепrestano je bil bolan, brez prenehanje je trpel telesne muke, za katere je vedela edino njegova žena. In vendar je bil neizčrpen v svoji potrpežljivosti. «Tekom štiridesetih let ni bil niti en dan zdrav,» je povedal njegov sin. In vendar se je v teh štiridesetih letih brez odmora silil k delu; k delu, ki bi bilo oplašilo najmočnejše in najbolj zdrave može. Imel je čudovito sposobnost vztrajati pri stvari, da, skoraj opravičeval se je zaradi svoje potrpežljivosti: ne more si pomagati, a odnehati ne more. Kakor da bi bila to slabost. Rad in večkrat je dejal: «Z odločnostjo zmoreš prav vse. V dokaz njegove velikanske potrpežljivosti, vztrajnosti in skrbnosti naj navedem, da je potreboval za zbiranje materiala za svojo knjigo «Izvor plemen» dvajset let ter da ga je veljala knjiga «Rod človeški» skoraj trideset let napornega dela.

DRUŠTVENE VESTI

SEDMI DRUŽABNI VEČER TRGOVSKEGA DRUŠTVA MERKUR V LJUBLJANI se je vršil v sredo, dne 5. februarja t. l. v restavraciji «Zvezda». Predaval je lepemu številu občinstva direktor trgovske šole v Ljubljani gosp. Josip Gogala o naši denarni organizaciji. Družabni večer je otvoril predsednik g. dr. Fran Windischer. Predstavil je g. predavatelja in pozdravil poslušalce. G. predavatelj, sprejet od navzočih s prisrčnim aplavzom, je uvodoma pojasnil pojem denarja kot splošno zakonito veljavno izmenjalno sredstvo ter merilo vrednosti, prešel nato na ustanovitev in delovanje zadrug, zatem raztolmačil pomen posojilnic in hranilnic, zlasti poštne hranilnice, za naše gospodarstvo ter končno obrazložil poslovanje bank. Z navedbo nekaj statističnih podatkov je zaključil svoje vseskok zanimivo predavanje. Govorniku so se poslušalci zahvalili z dolgotrajnim ploskanjem. Po končanem predavanju je pel Završanov kvartet, ki se je po dovršenem petju vsem obiskovalcem družabnih večerov nenavadno priljubil, ter igral priljubljeni Merkurjev orkester. Tajnik